

Nota informativă la proiectul legii privind indemnizațiile adresate copiilor

Începând din anul 1990, numărul total al populației din Republica Moldova s-a redus continuu din cauza fertilității scăzute, emigrării și a ratei mortalității destul de ridicate. Creșterea naturală a populației s-a redus considerabil în ultimii 20 de ani (de la 9,7 în anul 1989 până la - 0,4 în anul 2010). Țara se mai confruntă și cu un declin evident al numărului de copii, tendință care v-a continua. În anul 2003, numărul de copii (cu vârsta cuprinsă între 0-14 ani) a constituit 732 mii sau 20,3% din populația totală, în timp ce în anul 2011 aceste cifre s-au redus până la 581 mii și 16,3 %, respectiv.

Rata totală a fertilității este alarmant de scăzută în Moldova și rămâne printre cele mai mici din Europa. În anii 2007-2011, în UE, valoarea medie a acestui indicator a atins (doar) 1,56-1,60, fiind cu circa 20% mai mic în Moldova. În decursul anilor 2007-2009, rata fertilității s-a majorat de la 1,25 până la 1,31, însă s-a redus până la 1,27 către anul 2011, tendința pozitivă marcată anterior fiind opusă. În acest context, Guvernul ar trebui să se preocupe mai mult de protecția copiilor, promovând politici pro active de susținere a familiilor cu copii. Anumite lecții practice, ar putea fi însușite pe baza experienței altor state în domeniul politicilor demografice, care demonstrează efectul pozitiv și eficiența unor programe speciale pentru susținerea natalității, bazate prioritar pe acordarea unui suport material considerabil la nașterea copilului și pentru creșterea fiecărui copil.

Experiența internațională demonstrează că prestațiile pentru copii pot fi acordate sub diverse forme. În multe țări, varietatea de prestații pentru copii există în formă de “pachet” al instrumentarului de politici cu privire la familie. Aceste prestații sunt mai bine conturate/dezvoltate în țările care sunt foarte preocupate de aspectele legate de familie.

Plățile de ajutor în numerar includ prestațiile achitate pentru copii cum sunt prestațiile pentru copii (cel mai obișnuit ajutor pentru copil, numit și indemnizație familială sau pentru copil), indemnizație de naștere (de obicei, achitată în formă de prestație unică la nașterea unui copil), indemnizație pentru îngrijirea copilului (un supliment pentru plățile de îngrijire instituțională) și variate prestații achitate în cazuri speciale: pentru copiii cu dizabilități sau adoptați, pentru copiii crescuți de un singur părinte sau în familiile cu mulți copii, pentru migranți etc. Concomitent, unele ajutoare achitate în numerar includ și un număr de prestații acordate părinților, cum ar fi, de exemplu, prestația de maternitate achitată în perioada de graviditate, la naștere și alăptare la sân; prestație pentru tatăl care îngrijește de nou-născut (“paternitate”); prestație pentru creșterea copilului (ori indemnizație) pentru părinții care îngrijesc de copiii lor mici la domiciliu; indemnizații pentru îngrijire achitate părinților care îngrijesc de copii o perioadă mai scurtă (în caz de îmbolnăvire a copilului, de exemplu).

Prestațiile acordate părinților sunt achitate, de obicei, însă nu în mod obligatoriu, în perioada de concediu (de maternitate sau paternitate), fiind corelate într-un anumit mod de ocupație. Destul de frecvent, acestea provin din asigurarea socială și pot fi bazate pe asigurare. Drept exemplu clasic servește prestația de maternitate, proiectată, de regulă, în cadrul asigurării în caz de “boală și maternitate”. Spre deosebire de prestațiile obișnuite pentru copii, cele acordate părinților nu completează, dar substituie venitul părinților. Prin

urmare, cuantumul acestora ar putea fi corelat cu salariul minim, salariul individual sau alte prestații de protecție socială (prestații de șomaj, pensii sociale și altele). Stabilirea cuantumului prestațiilor achitate pentru copii sau la nașterea acestora nu urmează aceste norme; prin urmare, ar putea exista mai multe opțiuni (sume fixe, corelare cu minimumul de existență sau alți parametri similari etc.).

Prestațiile acordate familiei, la fel, pot fi diferențiate în funcție de durata sau mărimea plății. În timp ce unele din acestea aparțin, evident, ajutorului pe termen lung (indemnizația pentru familie/copil, indemnizația pentru creșterea copilului), altele constituie plăți pe termen scurt (conexe maternității, și – cu siguranță – indemnizația de naștere). Recent, statele membre ale UE încearcă să echilibreze ajutoarele monetare și nemonetare. Cele din urmă adesea iau forma de ajutor pentru îngrijirea copilului, acordat la creșe și/sau grădinițe de copii pentru vârsta preșcolară și, în continuare, după înrolarea la școală. Acesta este tratat ca un instrument educațional important, precum și în cazul concilierii activității de muncă cu viața de familie. Totuși, ajutoarele monetare constituie și în prezent un element-cheie de suport pentru familiile cu copii.

În contextul celor expuse concluzionăm, în primul rând, “pachetul” de prestații în numerar pentru familii din Moldova este, într-adevăr, modest, conținutul/modelul căruia diferă de cel care prevalează în țările europene. Concomitent, cheltuielile globale pentru prestațiile acordate copiilor sunt destul de mici. În timp ce majorarea cheltuielilor ar putea fi discutabilă, cu certitudine, se merită examinarea posibilității de remodelare a unor prestații pentru copii. Aceasta s-ar putea referi la mărimea/cuantumul indemnizației de naștere (plată unică la nașterea copilului), cuantumul și modul de finanțare a indemnizației pentru creșterea copiilor.

Pe parcursul ultimului deceniu cheltuielile publice pentru protecția socială au crescut constant de la 2,6 miliarde lei în anul 2003 până la circa 11,6 miliarde lei în anul 2012, din care în mediu 70% au fost pentru asigurările sociale și 30% - asistența socială. Ponderea acestora în PIB a avut un trend ascendent până în anul 2009, când s-a înregistrat cota maximă de 15,0%, după care a urmat o diminuare a ponderii până la 13,2% în anul 2012. Ponderea cheltuielilor publice pentru protecția socială în PIB din Republica Moldova este de circa două ori mai mică comparativ cu media din țările UE (29,6% în 2010), fiind depășită inclusiv și de țările UE cu cele mai mici ponderi (România - 17,6%, Letonia - 17,8%, Bulgaria și Estonia – 18,1%).

Spre deosebire de asigurările sociale, asistența socială se află într-un proces amplu de reforme majore în sector: instituirea (relativ recentă) a schemei de suport prin testarea venitului (două plăți), inclusiv ajustarea schemei de testare a veniturilor, abolirea compensațiilor nominative, reformarea sistemului de protecție socială a persoanelor cu dizabilități, dezvoltarea unui sistem diversificat de servicii sociale integrate la nivel de comunitate, dezinstituționalizarea copiilor și reintegrarea lor în familie sau în serviciile alternative de îngrijire familială.

Cheltuielile pentru prestațiile respective au crescut cu 28,9% de la 883,2 mil. lei în anul 2009 până la 1.138,4 mil. lei în anul 2010, urmată de o creștere de 7,1% în anul 2011, după care s-au redus cu 9,3% în anul 2012 până la 1.105,7 mil. lei.

Trebuie de menționat că mai mult de jumătate din prestațiile sociale acordate persoanelor cu dizabilități și copiilor sunt prestații de asigurări sociale. Acest fapt condiționează inițierea unor reforme pentru prestațiile de asistență socială acordate persoanelor cu dizabilități și copiilor.

Analiza sistemului actual de prestații sociale acordate persoanelor cu dizabilități și familiilor cu copii a elucidat existența unor deficiențe de proces, procedură și administrație.

Lacunele identificate în cadrul sistemului de prestații sociale acordate copiilor sunt:

- nu există o metoda clară de stabilire a cuantumurilor prestațiilor. O astfel de abordare ar putea fi convenientă din perspectiva bugetară, deoarece permite ajustarea nivelului prestațiilor în funcție de constrângerile fiscale efective. Concomitent, aceste rate sunt predispuse negocierilor. Prin urmare, ar putea fi rezonabil să se propună niște norme mai stricte de stabilire a prestațiilor;
- design-ul unor prestații pare a fi impropriu. Ne referim, în deosebi, la indemnizația pentru creșterea copilului. Cuantumul acestei indemnizații și perioada de achitare este diferențiată în funcție de starea de asigurare, care constituie un aspect discutabil, dată fiind natura acestei prestații. La fel, aceste prestații susțin mai degrabă copiii decât îngrijitorii (fiind achitate pentru fiecare copil), însă, în același timp, impun anumite restricții în ceea ce ține de activitatea de muncă. Aceste aranjamente necesită revizuire.

În prezent, cuantumul mediu al indemnizației lunare pentru creșterea copilului pentru persoanele asigurate depășește mai mult de 2 ori cuantumul stabilit pentru persoanele neasigurate. Deși diferențierea nu este numai decât o trăsătură negativă, este dificil de acceptat starea actuală de lucruri atunci când este vorba de sprijinul acordat copiilor.

Reieșind din cele expuse, Ministerul a elaborat proiectul legii privind indemnizațiile adresate copiilor care prevede:

1. Indemnizația unică la naștere să se acorde în baza principiului universal, cuantumul acesteia să fie direct corelat cu valoarea monetară a coșului minim de bunuri necesare la nașterea copilului (calculat de BNS), sursa de finanțare – bugetul de stat.
2. A fost egalată vârsta pînă la care se acordă indemnizația lunară pentru îngrijirea și creșterea copilului pentru persoanele neasigurate și asigurate constituind 3 ani.
3. Corelarea cuantumului minim al indemnizației pentru creșterea copilului pînă la vârsta de 3 ani, în cazul persoanelor asigurate, cuantumului indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului pentru persoanele neasigurate și cuantumului indemnizației de tutelă/curatelă cu minimul de existență.
4. Instituirea unei indemnizații pentru școlarizarea copilului. Cuantumul indemnizației va fi calculat în baza datelor Biroului Național de Statistică.
5. Instituirea indemnizației lunare de suport pentru familiile în care s-au născut și cresc gemeni, tripleți, cvadrupleți, etc., avînd în vedere că părinții care îngrijesc

copiii suportă o încărcătură fizică și emoțională sporită, avînd nevoie de sprijin din partea unor terțe persoane în procesul de îngrijire a copiilor, de răgaz pentru odihnă. Astfel, propunem stabilirea indemnizației de suport în cuantum de 50 % din mărimea indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului.

6. Majorarea anuală cu 10 % a cuantumului indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului pînă la vîrsta de 3 ani, pentru persoane neasigurate, indemnizației pentru creșterea copilului pînă la vîrsta de 3 ani, pentru persoane asigurate, indemnizației de tutelă/curatelă.

Ministru,

Valentina BULIGA